

вченого, сутність прибутку можна подати у розрізі джерел створення суспільного продукту: спожиті засоби, необхідна й додаткова праця. В процесі розподілу доданої вартості вона розкладається на прибуток, одержаний виробниками й торговельними підприємствами, процент та земельну ренту [1].

Ряд вчених вбачають суть економічної категорії прибутку в тих функціях, які він виконує: нагромадження, стимулювання, розподіл. Функція нагромадження проявляє себе у тому, що прибуток є основним джерелом збільшення власних активів підприємства (наприклад, придбання основних і оборотних фондів) та гарантом розширеного відтворення виробництва. У привласненні й розподілі прибутку між підприємством та власниками чи між підприємством та державою виражається функція розподілу. Функція стимулювання полягає в заохоченні управлінського персоналу за результатами звітного періоду, підвищення рівня оплати праці за високі виробничі показники.

Сучасні економісти крім вищенаведених функцій, які виконує прибуток, наводять ще й такі, як стимулювання ризику й виправлення помилок. У діловому світі прибуток є свого роду сигналом про найбільш вигідні сфери діяльності для підприємства, тобто саме прибуток показує, де можна підняти ціни, і водночас він є стимулом для інвестування у ці сфери. Підприємство може отримати прибуток тоді, коли йому вдасться трансформувати вхідні ресурси у товари і послуги, вартість яких перевищує початкові витрати на придбання ресурсів. Зауважимо, що на теорію додаткової вартості спираються й сучасні вчені.

Висновки. Отже, дослідженнями встановлено, що однозначну відповідь щодо теорії походження фінансових результатів дати неможливо, оскільки кожна точка зору пояснює якийсь аспект цього питання. Загальноекономічне визначення суті фінансових результатів пояснює їх як результат зіставлення доходів звітного періоду з витратами. Фінансовий результат являє собою універсальну економічну категорію, яка формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та надзвичайної діяльності, і виражається чистим прибутком або збитком.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білик. В. Г. Облік і відображення в звітності фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах реформування / В. Г. Білик // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 1, – К.: Науково-дослідний економічний інститут, 2006. - С. 127-129.
2. Ловінська Л. Г. Концепція фінансових результатів у системі бухгалтерського обліку / Л. Г. Ловінська // Фінанси України.-2003.- № 11.- С. 58-65.
3. Мочерний С. В. Політична економія: Навч. посіб. / Мочерний С. В. – К.: Знання-Прес, 2002. – 687 с.
4. Олійник О. В. Формування фінансових результатів сільськогосподарського виробництва / О. В. Олійник // Економіка АПК. – 2003. № 8. – С. 52-57.
5. Ширягіна О. Є. Прибуток підприємства: історичний аспект /О. Є. Ширягіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. - № 12. – С. 156-159.

УДК 336.564.1:658.152

АМОРТИЗАЦІЙНІ ВІДРАХУВАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ГОСПОДАРСТВ

Ніценко В.С.

Постановка проблеми в загальному вигляді. За сучасних умов господарювання в сільськогосподарських підприємствах системою обліку амортизаційних відрахувань не передбачається нагромадження такого роду відрахувань у цільовому амортизаційному фонді. Такі відрахування у підприємствах надходять у господарський оборот і використовуються для рішення різних господарських завдань, що

не завжди пов'язані із цільовим призначенням амортизаційних відрахувань. Тому, амортизаційні відрахування (тобто відрахування, що відносяться на собівартість продукції, робіт, послуг) використовуються як оборотні кошти підприємства. Так, розрахунок амортизаційних відрахувань за балансовою (запасовою) вартістю основних фондів згідно із Законом України "Про прибуток" взагалі зводить нанівець суть прискореної амортизації [1, с. 111].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання амортизаційної політики в сільськогосподарських підприємствах висвітлено у працях В.В. Іванишина, П.А. Лайко, О.М. Могильного, Б.Й. Пасхавера, Г.М. Підлісецького, В.П. Ситника та інших.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження амортизаційних відрахувань як джерела відтворення основних фондів господарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для обґрунтування економічної доцільності (або недоцільності) створення на підприємствах цільового амортизаційного фонду розглянемо два варіанти використання амортизаційних відрахувань. Перший варіант (1а), коли амортизаційні відрахування за кожним об'єктом резервуються у цільовому амортизаційному фонді підприємства, після чого ці кошти знаходяться на депозитних банківських рахунках підприємства за визначеним відсотком і перебувають на депозитному рахунку до закінчення терміну служби цього об'єкта. Дохід від резервування (зберігання) амортизаційних коштів на депозитних рахунках банку використовується підприємством за цільовим призначенням, тобто на відновлення об'єкта, амортизаційні відрахування за яким, за минулий рік, розміщені на депозитному рахунку [2, с. 349-350]. При цій схемі резервування амортизаційних відрахувань (варіант 1а) і зберігання їх на депозитному рахунку в банку, накопичений амортизаційний фонд (АФ) до кінця терміну служби (Т) об'єкта, визначимо за формулою 1 (за період Т-1):

$$A\Phi = \sum_{j=1}^{T-1} A_{ji} (1 + E_n), \quad (1)$$

де A_{ji} – сума амортизаційних відрахувань по i -му об'єкту за один рік, в j -му періоді; T – термін служби об'єкта; E_n – «коефіцієнт приведення», прийнятий з розрахунку річної ставки депозиту.

По закінченню терміну служби об'єкта, цільовий амортизаційний фонд використовується, відповідно до його призначення, як одне із джерел відтворення основних засобів. Дохід від депонування амортизаційних відрахувань по i -ому об'єкту за один рік в j -му періоді, щороку використовується для відновлення основних засобів – об'єктів, за якими амортизаційні відрахування депонувалися на депозитних рахунках у банку. Передбачається, що витрати на виконання всіх видів ремонтних робіт, модернізацію та інші види вдосконалення основних засобів за період їхньої служби відносяться на собівартість продукції в межах сум, встановлених чинним законодавством, або покриваються за рахунок прибутку, резервних фондів і фондів цільового використання, якщо такі фонди створені підприємством. У першому варіанті резервування амортизаційних відрахувань виділимо «підваріант» (1б), при якому: дохід від депонування, амортизаційних відрахувань за попередній рік, буде спрямований кожний наступний рік на збільшення депонуємих амортизаційних відрахувань по i -ому об'єкту. Таке збільшення депонуємих коштів за кожним i -тим об'єктом буде проводитися до закінчення терміну служби цього об'єкта [2, с. 350]. При цій схемі резервування амортизаційних відрахувань і розміщення їх на депозитному рахунку банку (перший варіант (1б)), у цільовому амортизаційному фонді (АФ) до кінця терміну служби (Т) об'єкта, суму відрахувань визначимо за формулою 2 (за період Т-1):

$$A\Phi = \sum_{j=1}^{T-1} A_{ji}(1 + E_n) + \sum_{j=1}^{T-1} D_{ji}(1 + E_n), \quad (2)$$

де A_{ji} – сума амортизаційних відрахувань об'єкта i в j -му періоді; T – термін служби об'єкта; E_n – «коефіцієнт приведення», прийнятий з розрахунку річної ставки депозиту; D_{ji} – щорічний дохід від депонування амортизаційних відрахувань на депозитному рахунку по i -му об'єкту в j -му періоді.

При другому варіанті (2с) амортизаційні відрахування надходять у господарський оборот підприємства для збільшення власних оборотних коштів підприємства.

Примітка. Сума оборотних засобів (ОЗ) підприємства за період (наприклад, рік), розраховується таким чином: кошти підприємства на розрахункових рахунках (ГЗ) + сума амортизаційних відрахувань (АВ) по кожному об'єкту + сума чистого прибутку підприємства (ЧП) (формула 3)

$$OZ = GZ + AB + ЧП, \quad (3)$$

Використовуючи амортизаційні відрахування в господарському обороті, підприємство одержує приріст прибутку, що розраховується як добуток суми амортизаційних відрахувань у поточному періоді і ставки прибутковості оборотних засобів. Поточна сума чистого прибутку (ЧП) за весь термін служби (T) i -го об'єкта основних засобів визначається шляхом дисконтування сум чистого прибутку, отриманого з урахуванням приросту прибутку в кожному періоді, за формулою 4:

$$НП = \sum_{j=1}^{T-1} \frac{ЧП_j}{1 - E_n}, \quad (4)$$

Як критерій (економічної доцільності) вибору варіанта (1а, 1б чи 2с) використання амортизаційних відрахувань, доцільно прийняти поточну вартість накопиченої суми амортизації або суму чистого прибутку за весь термін служби об'єкта основних засобів. Економічно вигідним варто вважати варіант (1а, 1б чи 2с), що забезпечує найбільшу поточну вартість цих грошових потоків (засобів).

Розрахунки виконувалися стосовно до умов виробництва за наступними вихідними даними: різниця між валовими доходами і валовими видатками за підсумками роботи за квартал приймалася рівною 2610 тис. грн; первісна вартість об'єкта другої групи основних засобів – 29670 тис. грн; прибутковість оборотних засобів варіювали від 0,05 до 0,13 грн./грн. Очікуваний термін служби об'єкта приймався рівним нормативному (27 кварталів), відповідно до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” для об'єктів другої групи.

У таблиці 1 наведені результати розрахунку грошових потоків за підсумками кожного кварталу при двох варіантах використання амортизаційних відрахувань.

Як видно з проведених розрахунків, максимальна поточна вартість грошових потоків забезпечується при резервуванні амортизаційних відрахувань в амортизаційному фонді. З ростом прибутковості оборотних коштів до 10-13% поточна сума грошового потоку за другим варіантом, використання засобів збільшується відповідно до 20660,97 і 20813,1 тис. грн, проте залишається менше поточної (35183,7 тис. грн) суми накопичених амортизаційних відрахувань в амортизаційному фонді. Розрахунки підтверджують, що найкращим варіантом використання амортизаційних відрахувань за критерієм максимізації поточної вартості грошових потоків є їхнє резервування в амортизаційному фонді. Амортизаційний фонд повинен включати засоби, необхідні для повного відтворення основних засобів на новій технічній основі, а також виконання всіх видів ремонтів, модернізації та інших видів поліпшень основних засобів.

Таблиця 1

Динаміка грошових потоків при двох варіантах використання амортизаційних відрахувань (тис. грн)

Показники	Квартали						Усього	
	1	2	3	...	26	27	Номінальна сума	Поточний еквівалент
Амортизаційні відрахування	2342	2157	1987	...	276,1	254,3	26701,6	20157,9
а) резервування в амортизаційному фонді ($E_n = 10\%$)								
Грошовий потік у тому числі дохід від резервування	4561,8	4098,9	3683,8	...	283,0	254,3	42733,1	35183,7
	2219,7	1941,9	1696,8	...	6,9	0	16031,5	15025,8
б) залучення в господарський оборот при прибутковості оборотних коштів 5%								
Грошовий потік у тому числі приріст прибутку	2371,3	2183,9	2011,8	...	279,5	257,5	27035,4	20409,9
	29,3	26,9	24,8	...	3,4	3,2	333,8	252,0

З урахуванням цільового використання амортизаційного фонду його розмір може бути визначений за формулою 5:

$$A\Phi = \sum_{j=1}^n (B_n \times K_i \times K_k + B_p - B'_p + B_{\text{ом}} - B_{\text{л}})_j, \quad (5)$$

де B_n – первісна вартість j -го об'єкта основних засобів; K_i – коефіцієнт інфляції за період очікуваного терміну служби основних засобів; K_k – інтегральна оцінка якості нового об'єкта щодо замінного; B_p – витрати підприємства на виконання всіх видів ремонтів, модернізацію та інші поліпшення основних засобів за очікуваний термін служби; B'_p – витрати підприємства на ремонт і утримування основних засобів, що відносяться на собівартість продукції (до 10% від балансової вартості основних засобів на початок року); $B_{\text{ом}}$ – витрати на демонтаж об'єкта у зв'язку з його заміною; $B_{\text{л}}$ – ліквідаційна вартість об'єкта. Резервуючи амортизаційні відрахування в амортизаційному фонді, підприємство одержить додатковий дохід від розміщення коштів фонду на депозитних рахунках банків або вкладення їх у короткострокові фінансові інвестиції. Дохід по інвестиціях або внескам $T_{\text{ак}}$ визначається накопиченою сумою річних амортизаційних відрахувань активу A_j за весь строк його служби T за формулою 6:

$$T_{\text{ак}} = \sum_{j=1}^m A_j \left[(1 + E_n)^{(m-1)} - 1 \right] \quad (6)$$

де E_n – прибутковість цінних паперів або ставка відсотків по депозитних вкладах.

При цьому норма амортизації по j -му об'єкту буде визначатися відношенням накопиченої суми амортизаційних відрахувань в амортизаційному фонді, зменшеної на суму доходу по інвестиціях або внескам. Так, до добутку величини терміну служби об'єкта і його первісної вартості (формула 7):

$$H_a = \frac{A\Phi - T_{\text{ак}}}{T \times B_n} \times 100\%, \quad (7)$$

Визначення амортизаційних відрахувань лише на основі амортизуємої вартості об'єкта приводить до того, що в багатьох, особливо низькорентабельних підприємствах, не вистачає коштів навіть для простого відтворення основних засобів, а це, у свою чергу, викликає зниження конкурентоспроможності підприємств. Не випадково багато

підприємств стратегічно обмежують період свого існування терміном служби основних засобів.

З урахуванням формули (3) і річних сум амортизаційних відрахувань (A_{ej}), обчислених відповідно до податкового законодавства, термін служби об'єкта (t_j), необхідний для повного його відтворення, визначається за формулою 8:

$$t_j = \frac{A\Phi_j}{A_{ej}}, \quad (8)$$

Розрахунок річної суми амортизаційних відрахувань, необхідних для формування амортизаційного фонду, покажемо на прикладі. Первісна вартість об'єкта основних засобів другої групи становить 29670 грн. Прогнозований коефіцієнт інфляції за нормативний термін служби (6,6 року) $K_i = 1,77$; інтегральний коефіцієнт якості нової техніки $K_k = 1,2$; витрати на всі види ремонтів і модернізацію за термін служби – 9000 грн, у тому числі, що відносяться на собівартість – 2960 грн; витрати на демонтаж – 12 000 грн; ліквідаційна вартість прийнята рівної 2967 грн. Амортизаційний фонд, відповідно до формули (3), складатиме:

$$A\Phi_1 = 29670 \cdot 1,77 \cdot 1,2 + (9000 - 2960) + 12000 - 2967 = 66104 \text{ грн.}$$

Розмір амортизаційного фонду перевищує амортизуєму вартість об'єкту в 2,5 рази. Якщо підприємство, відповідно до податкового законодавства, встановить тривалість амортизаційного періоду, рівну нормативному терміну служби об'єкта, то сума щорічних амортизаційних відрахувань також повинна бути збільшена, у порівнянні із прийнятою процедурою списання, у 2,5 рази. Так, коли термін служби активу дорівнює 6,6 року, то річна сума амортизаційних відрахувань при прямолінійному методі амортизації складе $66104/6,6 = 9443,44$ грн, що на 5628,7 грн більше, ніж при нарахуванні амортизації за податковим методом. В умовах збереження розмірів амортизаційних відрахувань, відповідно до податкового законодавства, термін служби об'єкта, що необхідний для формування амортизаційного фонду, повинен бути збільшений до $(6,6 \times 2,475) 16,3$ років.

Зберігаючи амортизаційні відрахування на депозитних рахунках, підприємство може вибирати бажаний варіант використання отриманого процентного доходу $T_{ак}$ або акумулювати на депозитному рахунку, або на його величину зменшувати амортизаційні відрахування. Розрахунок суми амортизаційних відрахувань ведеться з використанням формул функцій складного відсотку: фактору фонду відшкодування, майбутньої вартості анuitету.

Так, при депозитній ставці в 10% підприємство, перераховуючи щорічно суми амортизаційних відрахувань у розмірі 9443,44 грн, до кінця періоду нагромадження одержить залишок на депозиті в розмірі 89591,53 грн, що більше планованого розміру амортизаційного фонду на 23487,45 грн (35,53%). Або ж підприємство може зменшити суму амортизаційних відрахувань до 6967,734 грн, тоді до кінця періоду нагромадження залишок на депозитному рахунку буде дорівнювати розміру амортизаційного фонду 66104,08 грн. При цьому річна економія на амортизаційних відрахуваннях складатиме 2475,71 грн (35,53%). З урахуванням процентного доходу річна сума амортизаційних відрахувань, у порівнянні із прямолінійним методом амортизації, повинна бути збільшена в 1,826 рази.

Збільшення амортизаційних відрахувань призведе до підвищення собівартості продукції, зниженню розміру бухгалтерського прибутку і рентабельності продаж. Отже, при незмінній сумі власних коштів підприємства частка амортизації в джерелах власних засобів збільшиться. Для збереження величини бухгалтерського прибутку підприємству

необхідно збільшувати або ж ціни на продукцію, або ж обсяги її продажу, що можливо за умов наявності стійкого попиту і слабкої конкуренції.

Гранична сума амортизаційних відрахувань (A_{ep}) при сформованому рівні цін на продукцію (Π), питомих змінних видатків (C'_v) та інших (крім амортизації) постійних видатків (C_f) визначається за умови беззбитковості роботи підприємства, що представлено формулою 9 (де $A_{ep} = Q_{ep} (\Pi - C'_v) - C_f$):

$$Q_{ep} = \frac{C_f + A_{ep}}{\Pi - C'_v}, \quad (9)$$

У таблиці 2 наведені результати розрахунків критичної суми амортизації для різних річних обсягів виробництва продукції.

Таблиця 2

Розрахунок суми критичної амортизації

Річний обсяг виробництва продукції (т)	Виторг від реалізації	Витрати виробництва без обліку амортизації		Критична сума амортизації
		змінні	постійні	
100	27500	23375	2650	1475
200	55000	46750	2650	5600
300	82500	70125	2650	9725
400	110000	93500	2650	13850
500	137500	116875	2650	17975

Аналізуючи таблицю 2 ми бачимо, що при обсягах виробництва продукції менше 300 т формування амортизаційного фонду в сформованих умовах виробництва і продажів недоцільно, оскільки критичні суми амортизації нижче розрахункової ($A_p = 9443,44$ грн), необхідної для формування амортизаційного фонду. Фактичні обсяги виробництва продукції на підприємстві більше 300 т, що підтверджує можливість створення на ньому амортизаційного фонду. Однак при цьому рентабельність виробництва продукції знизиться з 7,65 до 4,31%.

Для забезпечення базового рівня рентабельності, підприємству необхідно нарощувати ціну продукції, обсяги виробництва або ж знижувати змінні витрати. Приріст ціни продукції Π визначається рішенням рівняння прибутку, представленим у вигляді (формула 10):

$$R[(C_f + A_p) + C'_v \cdot Q] = Q \cdot \Pi - (C_f + A_p) - C'_v \cdot Q, \quad (10)$$

де R – коефіцієнт рентабельності продукції

$$\Delta \Pi = \frac{(1 + \Delta R)}{Q} \times [C_f + A_p + C'_v \times Q], \quad (11)$$

Вирішуючи рівняння (9) щодо обсягів продажів Q , можна визначити необхідний приріст обсягів продажів ΔQ :

$$\Delta Q = \frac{(1 + \Delta R) \times (C_f + A_p)}{\Pi - (1 + \Delta R) \times C'_v}, \quad (12)$$

Висновки. Таким чином, створюючи на підприємстві амортизаційний фонд і зберігаючи базовий рівень рентабельності продукції 7,65%, необхідно піднімати відпускну ціну 1 т продукції при існуючому обсязі продажів з 275 до 296 грн або, при незмінних цінах, збільшувати річний обсяг виробництва з 300 до 570 т.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ніценко В. С. Державне регулювання інноваційного розвитку технологічного парку в Україні / В. С. Ніценко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв: МДАУ. – 2005. – № 3 (31). – С. 110-113.
2. Крушкін Є.Д. Менеджмент організації в умовах трансформаційної економіки: навч. посібник / Є.Д. Крушкін, В. С. Ніценко. – Одеса: ТОВ «ЛЕРАДРУК», 2007. – 702 с.

УДК 631.16

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Маркевич Т. В.

Постановка проблеми в загальному вигляді. При невинному зростанні економіки в Україні слід особливу увагу приділити фінансовому управлінню підприємством. Якщо раніше, за умов планового соціалістичного господарства економічна робота на підприємстві зводилась до аналізу «план – факт», то на сьогодні кожний господарюючий суб'єкт, незалежно від основного виду діяльності і форми власності, має реально оцінювати як власний фінансовий стан, так і фінансовий стан потенційних партнерів. Саме тому в країнах з розвиненими ринковими відносинами пріоритет в бізнесі надається фінансовому управлінню. При переході України до ринкових відносин фінансова політика підприємств має бути направлена на оптимізацію прибутку зі зростанням рівня рентабельності та ліквідності. Ефективне фінансове управління спрямоване на те, щоб кожна вкладена в оборот гривня принесла найбільший з можливих прибуток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінкою фінансових потужностей господарства на сьогодні зацікавлено багато зчених економістів, таких як О.Кононенко, О.Маханько, Н.Давиденко, П.Стецюк та інші, оскільки неможливо спланувати ефективну діяльність господарства та націлити його на отримання високих прибутків без всебічного оцінювання фінансових можливостей на даному етапі.

Формування цілей статті. Основними цілями проведення даного дослідження є встановлення значення фінансового аналізу в побудові ефективної системи фінансового управління господарством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий аналіз - це засіб оцінювання і прогнозування фінансового стану. Приклад даного аналізу розглянемо за даними ТОВ «Велетень» Глухівського району Сумської області. Перш за все, оцінювання фінансів підприємства починають з вивчення складу і структури активів підприємства і джерел їх формування. Результати аналізу надають користувачам інформацію щодо реального становища активів господарства, і дозволяють зробити висновки про обґрунтованість долі оборотних та необоротних активів у загальній структурі балансу і визначити рівень ефективності підприємства та спрогнозувати його на майбутнє. Турбота про забезпечення бізнесу фінансовими ресурсами є суттєвим моментом діяльності будь-якого підприємства.

Наступним етапом оцінювання фінансового стану підприємства є аналіз власного капіталу, який є основою незалежності та самостійності. Він забезпечує стійке фінансове становище і зниження ризику банкрутства. Виходячи з даних аналізу, користувач може реально оцінити рівень величини власного капіталу, незалежність підприємства від зовнішніх факторів, визначити рівень кредиторської заборгованості господарства та побачити розміри вливання коштів у негрошові поточні активи.

Після загальної оцінки стану майна господарства, необхідно розрахувати показники ефективності використання фінансових ресурсів. Зазначимо, що майно – це фінансові ресурси з точки зору напрямів їх вкладень (в оборотні чи необоротні активи).